

PAVLÍNA KNAP-DLOUHÁ

HET VERTALEN VAN REALIA TUSSEN VERSCHILLENDE CULTUREN

INLEIDENDE BEGRIPSBEPALING

Het woord *realia* komt uit middeleeuws Latijn en betekent van origine, vrij vertaald, ‘de echte dingen’, oftewel materiële dingen in tegenstelling tot abstracte dingen. Op gebied van de vertaalwetenschap duiden realia op tekens en woorden, die voorwerpen van de materiële cultuur aanduiden, in het bijzonder wanneer het om een plaatselijke cultuur gaat.

Realia zijn specifieke, nationale elementen van een bepaalde cultuur die in een andere cultuur niet voorkomen. Het zijn verschillende objecten, verschijnselen en instellingen in een bepaald(e) cultuur- en taalgebied die in de praktische ervaring van mensen, die een bepaalde taal spreken, bestaan en hooguit een gedeeltelijk equivalent in de doeltaal hebben.

Sergej Vlachov en Sider Florin waren de eerste onderzoekers die intensief onderzoek naar realia hebben verricht en de moderne betekenis van de term *realia* hebben geïntroduceerd.¹ Zij merkten op dat realia een zeer plaatselijke betekenis hebben, waardoor het vaak moeilijk is om ze te vertalen (Vlachov en Florin 47).

Realia zijn ook een belangrijke drager van nationaal en historisch coloriet van een bepaald land, en het is juist deze lokale tint die de realia zo moeilijk vertaalbaar maakt.

Mgr. PAVLÍNA KNAP-DLOUHÁ, Ph.D., is als universitair docent Nederlandse vertaalkunde en juridisch Nederlands verbonden aan de vakgroep Nederlands van de Palacký Universiteit Olomouc, Tsjechië. Momenteel specialiseert ze zich in het thema sociaal tolken. Zij is tevens als beëdigd tolkvertaalster Nederlands-Tsjechisch werkzaam. Correspondentieadres: Katedra nederlandistiky FF, Univerzita Palackého, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc, Tsjechië; e-mail: pavlina.knap.dlouha@upol.cz; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4262-4132>.

¹ De Bulgaarse wetenschappers, Sergej Vlachov en Sider Florin, publiceerden in 1980 een heel boek, gewijd aan wat doorgaans als het “onvertaalbare” werd gezien.

In het Nederlandstalige gebied heeft zich vooral Diederik Grit² met dit onderwerp beziggehouden. Een belangrijk feit wat hij opmerkte was dat niet alleen vertalers met het vertalen van realia geconfronteerd worden:

Weinig vertaalproblemen zijn zo universeel als dat van de vertaling van cultuur-bepaalde termen en uitdrukkingen, ook wel aangeduid als ‘realia’. Niet alleen vertalers worden ermee geconfronteerd. Ook dagbladcorrespondenten, wetenschappers, diplomaten, politici, voorlichters, reisgidsauteurs enzovoort zijn vaak genoodzaakt om voor hun doelgroep vreemde begrippen uit een andere cultuur te verwoorden en dus een vertaalprobleem op te lossen. (Grit 279)

De voorbeelden gebruikt in dit artikel werden met name bij het vertalen van het boek *Het DNA van Nederland* van Jan Renkema³ geselecteerd. De vertaling van het werk naar het Tsjechisch wordt gerealiseerd (wintersemester-zomersemester 2022-2023) in het kader van werkcolleges vertaal oefeningen Nederlands-Tsjechisch met studenten in de masterfase van de studierichting Praktische Nederlandse filologie aan de Palacký Universiteit Olomouc (Tsjechië). Dit vertaalproject bracht nieuwe uitdagingen met zich mee, ten eerste zijn de studenten in klassieke vertaalcolleges gewend om diverse teksten van verschillende omvang te vertalen die ook nog diverse genres dekken. Hierbij kregen ze te maken met het literair vertalen tussen twee diverse taalgroepen en culturen (Nederlands – Tsjechisch). Nota bene weerspiegelen zich cultuurverschillen vaak in de taal. Omdat het te vertalen boek letterlijk doorspekt is van allerlei historische, politieke en geografische begrippen, d.w.z. realia, waren de uitdagingen vaak niet alleen tot het tekstniveau beperkt maar juist van tekst overschrijdende aard. Er waren veel cultuurspecifieke typisch Nederlandse elementen die ook door gevorderde studenten Neerlandistiek met extra context opgezocht moesten worden. Ondanks het niet altijd gemakkelijke werk hadden de studenten een duidelijke motivatie voor ogen, namelijk dat de vertaling aan het eind van het vertaaltraject uitgegeven zal worden. Ze hebben ook de mogelijkheid gekregen om in contact te komen met de auteur van het boek, zodat ze concrete vragen direct aan hem kunnen stellen. Dit gesprek zal in de komende periode via een videoconferentie plaatsvinden.

1. CLASSIFICATIE VAN REALIA

Veel auteurs hebben zich met het onderwerp van de classificatie van realia beziggehouden. Bijvoorbeeld Milan Hrdlička of Jiří Levý. De Bulgaarse vertaaltheoretici Vlachov en Florin (47-49) hebben deze indeling zeer gedetailleerd

² Diederik Grit was een scandinavist, die met name uit het Deens vertaalde.

³ Jan Renkema, *Het DNA van Nederland*. Uitgeverij Boom, 2017.

uitgewerkt; hun indeling is gebaseerd op betekenis gerelateerde inhoud en semantische betekenis. Deze indeling is echter te gedetailleerd voor onze studie, daarom nemen we alleen een vereenvoudigde versie van de classificatie over.

A. Geografische realia

Geografische realia omvatten alle geografische namen en geografische objecten zoals steden, gebergten, straatnamen, pleinen en andere:

De Hoge Veluwe, de Ridderzaal, de Randstad, Deltawerken...

B. Etnografische realia

Etnografische realia omvatten alles wat betrekking heeft op het dagelijks leven en de cultuur van een bepaald volk. Dit kunnen typische soorten eten en drinken zijn, feestdagen, munteenheden enz:

Stamppot, Fristi, karnemelk, Sinterklaas, Zwarte Piet, euro...

C. Sociale en politieke realia

Deze groep omvat realia met betrekking tot het sociaal-politieke leven. Deze omvatten de realia van territoriale (administratieve) organisaties, instellingen en verschijnselen, functies en organen:

Departement, provincie, senaat, kamer, stadhuis, ministerie van volksgezondheid, groenen...

Soms worden er nog vier andere categorieën aan realia toegekend, namelijk de *eigennamen, aanspreekvormen, fraseologismen* en *vreemdtalige uitdrukkingen*. Hoewel het voor de hand liggend is dat deze categorieën ook een vaste plaats in elke cultuur innemen, die een bepaalde bevolking illustreert en karakteriseert, rekenen we ze niet tot realia zoals hierboven afgebakend.

Een ander met realia rechtstreeks verbonden begrip is ook het begrip *equivalentloos lexicon* (Hrdlička, ‘K překladau tzv. bezekvivalentní slovní zásoby’). Dat zijn woorden die geen equivalent hebben in de doeltaal. Als voorbeeld kan bijvoorbeeld het Nederlandse begrip *kraantjespot* dienen of het Russische *samovar*. Het gebied van het equivalentloos lexicon groeit voortdurend, aangezien de woordenschat zich blijft ontwikkelen, er nieuwe technologieën worden ontwikkeld die benoemd moeten worden, enz. Maar het omgekeerde is ook waar. In het huidige tijdperk van globalisering nemen ook veel equivalentlose termen af. De vertaler moet ook dit in gedachten houden.

2. BEPALENDE FACTOREN VOOR DE VERTALING

Realia worden volgens Grit (280-281) op zeer uiteenlopende wijzen vertaald. De toegepaste vertaalstrategieën zijn vooral van drie factoren afhankelijk:

- a) tekstsoort (literair, journalistiek, juridisch...),
- b) tekstdoel (sfeertekening-literair of nauwkeurige informatieoverdracht-juridisch),
- c) doelgroep (weinig of veel voorkennis).

2.1 TEKSTSOORT

Bij het vertalen van een literaire tekst wordt niet dezelfde mate van semantisch-denotatieve overeenstemming met het origineel verwacht als bij een handleiding of een juridische tekst. Een verwijzing naar een wetsartikel moet wel behouden blijven in een proces-verbaal maar niet altijd in een literaire.

In het hierboven beschreven vertaalproces moesten we dus allereerst bepalen, wat voor een genre het boek eigenlijk representeert. Hoewel het boek met een fictief dialoog in een vliegtuig boven de oceaan begint, volgen al gauw veel feiten over Nederland en de Nederlandse identiteit die ervan ook een informatieve tekst maken. Het is daarom een non-fictie verhaal, waarbij zowel de stijl als ook de informatie behouden moesten worden.

2.2 TEKSTDOEL

De cruciale vraag die we ons met betrekking tot het tekstdoel moeten stellen is, of de vertaling naturaliserend moet zijn, dat wil zeggen dat we het vreemde aan de doelcultuur aanpassen, of exotiserend door te 'vervreemden'. Dat wil zeggen dat we de doelcultuur aan het vreemde aanpassen. Als we ons eerder op literaire teksten toespitsen, zullen we meer te maken krijgen met aanpassingen aan de doelcultuur, d.w.z. dat we eerder voor een naturaliserende vertaalstrategie zullen kiezen. Dit geldt bij uitstek voor kinderliteratuur, waar soms zelfs de vreemdtalige namen van personages vervangen worden door inheemse namen. Een exotiserende vertaalstrategie kiezen we eerder, wanneer de vertaling de lezer door vervreemdend vertalen dichter bij de brontekst dient te brengen, bijvoorbeeld in geval van juridische teksten. Deze vertaalstrategie zal soms tot ongebruikelijk taalgebruik in de doeltaal leiden.

In het geval van het vertalen van het boek van Renkema werd vrij snel geconcludeerd dat we eerder exotiserend moeten vertalen, omdat we door middel

van deze vertaling feiten over Nederland en de Nederlandse identiteit dichter bij de vooralsnog (dit) niet-kennende Tsjechische lezer moeten brengen. Het boekje is ook geen jeugdliteratuur, dus te veel aanpassen aan de Tsjechische doelcultuur zou nogal misplaatst zijn en zou de juist interessante nieuwe feiten over Nederland doen verdwijnen. Bijvoorbeeld Sinterklaas en Zwarte Piet die op pagina 7 worden genoemd, zouden we in geval van kinderliteratuur wellicht kunnen naturaliseren door in plaats daarvan de Tsjechische begrippen *Mikuláš* (Sinterklaas), *čert* (Duivel) en *anděl* (Engel) te gebruiken. Maar in het te vertalen boek zou dat niet werken. Bovendien verschuilt zich achter het begrip Zwarte Piet' tegenwoordig ook nog de hele discussie die in Nederland nog steeds wordt gevoerd of het wel of niet politiek correct is en de traditie al dan niet opgeheven moet worden. Hierom hebben we ervoor gekozen om zulke specifieke begrippen apart in een glossarium aan de lezer uit te leggen. Bewust hebben we deze niet direct in de tekst geplaatst, zodat het leesproces niet verstoord raakt.

2.3 DOELGROEP

Wat de doelgroep betreft, zijn er volgens Grit drie te onderscheiden: *absolute leken*, *geïnteresseerden met voorkennis* en *deskundigen*.

Terwijl er voor de absolute leken vaker een naturaliserende en/of verklarende vertaalstrategie gekozen zal worden, wordt voor de deskundigen een exotiserende of handhavende strategie gekozen. Iemand, die kennis heeft op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, verwacht eerder de authentieke namen van historische instellingen dan een vertaling ervan. Voor de middelste groep, geïnteresseerde leken, wordt de een middenpositie gekozen. Het blijft echter moeilijk voor de vertaler om de mate aan vertrouwdheid bij zijn doelgroep altijd in te schatten.

Hierbij hebben we voor de middelste groep van geïnteresseerden met voorkennis gekozen. We wilden zeker niet te veel in de tekst verklaren zoals we dat bij absolute leken zouden verwachten, maar waren ook niet van mening dat de doelgroep van het boek deskundigen op het gebied van nederlandkunde zouden zijn. Daarom hebben we voor het aanmaken van een glossarium gekozen maar dan buiten de tekst zelf. En als het toch nodig bleek te zijn, hebben we hier en daar wel iets tussen de regels toegelicht. Een voorbeeld hiervan is o. a. de verwijzing naar een regel van het Nederlandse volkslied op pagina 5: "*ben ik van Duitsen bloed*". Het woord 'Duits' is hier moeilijk te vertalen omdat het niet alleen naar Duitsland verwijst maar toentertijd ook naar Nederland. Vandaar dat we hier toch een beetje verklarend aan het werk zijn gegaan door ervan 'Germaans' te maken, hetgeen ook de talenverwantschap aanwijst.

3. VERTALEN VAN REALIA – VERTAALSTRATEGIEËN

Voordat een vertaler met het vertalen begint, moet hij of zij de betekenis van de realia in de oorspronkelijke tekst begrijpen om het juiste type vertaling te kunnen kiezen en deze in de juiste context aan de lezer te kunnen overbrengen. Het meest problematisch in dit opzicht zijn vreemde realia die de lezer niet eerder heeft gezien. Anderzijds vormen noch binnenlandse (landspecifieke) noch internationale realia een probleem voor de lezer, omdat deze daar al enig idee van heeft. Indien de tekst onbekende realia bevat en de vertaler dit wenselijk acht, kan hij of zij de realia voor de lezer verduidelijken door passende hulpmiddelen te kiezen. De meest gebruikte zijn de volgende:

- Grafische scheiding tussen de realia en de tekst (d.w.z. cursief, streepjes, aanhalingstekens, gedachtenstreepjes). Deze methode brengt de betekenis van de realia echter niet dichterbij de lezer.
- De realia uitbreiden door een meer gedetailleerdere beschrijving, bijvoorbeeld: *de Dam* uitbreiden door de specificatie *plein* eraan toe te voegen.
- Het gebruik van een neutraal synoniem als aanvulling voor realia, d.w.z. het gebruik van beide woorden met een gedachtestreepje.
- Verduidelijking van realia in glossaria, commentaren of woordenlijsten aan het einde van een boek of hoofdstuk. Het zoeken naar hun betekenis leidt de aandacht van de lezer echter vaak af van de tekst.
- Verduidelijking van de realia in een voetnoot (als de minst geschikte mogelijkheid).

Soms zijn voetnoten onvermijdelijk om misverstanden te voorkomen, met name in officiële documenten. In algemene en literaire teksten echter, worden ze meestal als noodoplossing beschouwd: een deel van de betekenis, die verankerd zit in de brontekst, komt in de doelttekst buiten de eigenlijke tekst te staan. De gemiddelde lezer wil er ook niet voortdurend aan herinnerd worden dat hij of zij een vertaling aan het lezen is. In vergelijking met romanvertalingen van decennia terug bevatten hedendaagse romanvertalingen nauwelijks voetnoten of verklarende woordenlijsten (zie ook Grit 284-285).

Realia hebben een specifieke positie in de vertaling. Het is een groep woorden die vaak niet op de gebruikelijke manier vertaald kunnen worden, maar dat betekent niet dat ze helemaal niet kunnen worden vertaald. We kunnen ze alleen niet vertalen met een gewoon vertaalwoordenboek. Maar hoe moeten we realia dus wel vertalen?

Laten we uitgaan van twee belangrijke problemen waarmee vertalers bij het vertalen van realia worden geconfronteerd:

- a) De taal waarin wij vertalen heeft geen overeenkomstige uitdrukking omdat het ontbreekt aan een betekenisdrager
- b) De vertaler moet ook de kleur van de oorspronkelijke taal in de doeltaal brengen, d.w.z. het nationale en historische karakter ervan.

Sommige vertalers gaan hier beter mee om, andere minder goed, afhankelijk van hoe zij de tekst aan de lezer willen overbrengen en welke vertaalmethode zij daarbij gebruiken. Er zijn vele manieren waarop een tekst (en realia) vertaald kan worden.

Het kan gaan om *transcriptie*, *transliteratie*, *leenvertaling* of *modulatie*, die als lexicale transformaties worden aangemerkt, vervolgens om *woordsoort verandering* of *zinssegmentatie*, die grammaticale transformaties zijn, en tenslotte om lexico-grammaticale transformaties, zoals bijvoorbeeld *antonymische vertaling*, *compensatie* of *omschrijving*.

Het eerste soort transformatie dat we bij het vertalen van realia vaak tegenkomen, is de *transcriptie*. Onder transcriptie verstaan wij de transcriptie van een woord uit de oorspronkelijke taal in de taal van de vertaling, waarbij getracht wordt de klank van het origineel zo dicht mogelijk te benaderen, ofwel een fonetische transcriptie. Transcripties worden vaak in journalistieke of vaktalige teksten gebruikt, waar we de namen van bedrijven, tijdschriften, kranten, geografische namen en diverse technische termen transcriberen. Een literaire tekst vormt echter geen uitzondering, met name eigennamen worden vaak getranscribeerd.

Een ander vaak gebruikt hulpmiddel van vertalers van realia zijn twee tegenstrijdige processen, de generalisatie en concretisering.

Onder *generalisatie* verstaan wij de vervanging van een woord met een engere betekenis door een woord met een ruimere betekenis. *Concretisering* is de vervanging van een woord met een ruimere betekenis door een woord met een engere betekenis. In veel gevallen houdt het gebruik van concretisering verband met het ontbreken van een woord met zo'n brede betekenis in de doeltaal.

Grit (282-285) spreekt in deze context over zeven mogelijke vertaalstrategieën die we bij het vertalen van realia kunnen toepassen in afhankelijkheid van de tekstuele situatie:

1. *Handhaving (transcriptie)*: zie hierboven.
2. *Leenvertaling (calque)*: een brontaaluitdrukking wordt letterlijk vertaald naar de doeltaal.
3. *Benadering*: een bestaande min of meer overeenkomende doeltaaluitdrukking wordt als vertaling gebruikt (*BV* > *private limited company*, *Hoge Raad* > *Supreme Court*). Deze methode wordt veel in algemene teksten gebruikt, waarin de situatietekening belangrijker is dan de precieze semantische inhoud.
4. *Omschrijving*: *Elfstedentocht* > *long-distance skating race in Friesland*, *LPF* > *Dutch right-wing populist political party*. Deze methode is vaak noodzakelijk, zowel ter verklaring van denotatie (*Elfstedentocht*) als connotatie (*LPF*). Deze methode is echter beperkt qua gebruiksmogelijkheid omdat ze een vertaling in meerdere woorden oplevert van vaak maar één brontaalwoord.
5. *Kernvertaling*: geeft slechts de kern van de betekenis weer. Meestal is er sprake van een hyperoniem: *postcodeloterij* > *lottery*.
6. *Adaptatie*: bij adaptatie staat de functie van de doeltaaluitdrukking centraal. Er is eerder sprake van een vertaling van de functie dan van de taalinhoud: *Partij van de Arbeid* > *Labour Party*; *Hema* > *Woolworth*. Mogelijkheden van deze strategie zijn vrij beperkt. Bij een doelgroep met voorkennis zal hierdoor gauw irritatie opgeroepen worden. Op uitgebreider schaal komt adaptatie in literaire bewerkingen (toneelstukken, tv-series, kinderboeken) voor.
7. *Weglating*: wanneer de denotatie voor de doelgroep irrelevant is, kan de vertaler kiezen voor weglating kiezen (wordt bijv. in persberichten toegepast).

Geen van bovengenoemde methoden is probleemloos (284). In de praktijk worden vaak ook diverse combinaties van vertaalstrategieën gebruikt. Zoals bijvoorbeeld: een introductie door middel van *handhaving en/of leenvertaling*, gevolgd door een *benadering* of *omschrijving*. In de rest van de tekst is dan alleen de *handhaving*, *leenvertaling* of *kernvertaling*, zonder de *omschrijving* voldoende. Als de introducerende *omschrijving* niet te lang is, kan ze zonder de loop van de zin te verstoren aan de *handhaving* of *leenvertaling* toegevoegd worden.

CONCLUSIE

Vroeger behandelden theoretici de kwestie van de vertaalbaarheid van realia op het niveau van individuele woorden, maar tegenwoordig moet deze kwestie echter in haar context worden gezien. Niet als een vervanging van afzonderlijke lexicale eenheden, maar als een vervanging van boodschappen in taal A door boodschappen in taal B, waarbij de nadruk wordt gelegd op de functionaliteit van de vertaling, d.w.z. dat de vertaling op de lezer hetzelfde effect moet hebben als op de lezer van het origineel. Dit stelt natuurlijk enorme eisen aan de vertaler, die goed vertrouwd moet zijn met het betrokken cultuurgebied, wat moeilijk kan zijn omdat twee talen de objectieve werkelijkheid niet altijd op dezelfde manier uitdrukken (Hrdlička, “K překladu tzv. bezekvivalentní slovní zásoby” 14-18). Tijdens het vertaalproces van het boek *Het DNA van Nederland* hebben we op tientallen voorbeelden kunnen uitproberen, hoe lastig het soms is om een geschikt equivalent te vinden voor realia. Zeker als de cultuurverschillen ook nog een rol spelen zoals hier sterk het geval was.

Naar onze mening is de beste oplossing voor het vertalen van realia een compromis. Sommige realia moeten worden vertaald, andere, vooral bekende realia, moeten door de vertaler worden behouden om de indruk van exotisme van het werk te handhaven. Dit alles rekening houdend met de drie essentiële factoren, zoals genoemd, de doelgroep, het tekstdoel en de tekstsoort.

BIBLIOGRAFIE

- D’hulst, Lieven en Kris Van de Poel: *Alles verandert altijd. Perspectieven op literair vertalen*. Universitaire Pers Leuven, 2019.
- Gerzymisch-Arbogast, Heidrun. *Übersetzungswissenschaftliches Propädeutikum*. Francke, 1994. Zie pp. 75-85 voor een overzicht secundaire realia-literatuur (Koller, Levý, Newmark, Reiß, Snell-Hornby, Vermeer e.a.).
- Grit, Diederik. “De vertaling van realia.” *Denken over vertalen. Tekstboek vertaalwetenschap*, onder redactie van Ton Naaijkens, Cees Koster, Henri Bloemen en Caroline Meijer, Uitgeverij Vantilt 1997, pp. 279-289.
- Hamplová, Anna. *Překlad reálií ve hře A. P. Čechova Tři sestry, Srovnávací translatologická analýza [De vertaling van realia in het stuk van A.P. Tsjechov, De Drie Zusters. Een vergelijkende translatologische analyse]*. 2016. Univerzita Palackého v Olomouci, bachelorscriptie. theses.cz/id/hs15vl. Geradpleegd op 12 jun. 2023.
- Hrdlička, Milan jr. “K překladu cizojazyčných prvků v uměleckém textu [Over de vertaling van vreemdtalige elementen in een literaire tekst].” *Cizí jazyky ve škole*, vol. 32, 1988/89, pp. 74-77
- Hrdlička, Milan. “K překladu tzv. bezekvivalentní slovní zásoby [Over de vertaling van de woordenschat die zogenaamd zonder equivalent is].” *Ruština v teorii a praxi*, nr. 4, 1990, pp. 14-18.

- Levý, Jiří. *České teorie překladu*. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957.
- Newmark, Peter. "Translation and Culture." *A Textbook of Translation*, onder redactie van Peter Newmark, Prentice Hall, 1988, pp. 94-103.
- Renkema, Jan. *Het DNA van Nederland*. Uitgeverij Boom, 2017.
- Vlachov, Sergej, en Florin, Sider. *Neprevodimoje v perevode*. Meždunarodnyje otnošenija, 1980.

HET VERTALEN VAN REALIA TUSSEN VERSCHILLENDE CULTUREN

Abstract

In deze bijdrage zullen we verschillende aspecten van het vertalen van realia in context bekijken. Hierbij concentreren we ons erop, wat realia voor de lezer betekenen en wat dat voor de vertaler inhoudt. Welke factoren spelen een belangrijke rol bij de keuze van een adequate vertaaloplossing in geval van realia? Een andere essentiële keuze die we eerst moeten maken, is of we transcriptie of vertaling gebruiken. De focus zal vooral op de doelgroep, het soort tekst en het belang (tekstdoel) van de realia in de context liggen. Als theoretisch kader wordt er vanuit de bevindingen van Vlachov en Florin en Grit uitgegaan. We bedienen ons eveneens van een casestudy, waarbij gevorderde studenten Neerlandistiek van de Palacký Universiteit Olomouc (Tsjechië) het boek *Het DNA van Nederland* van Jan Renkema hebben vertaald. Hieraan illustreren we de grootste valkuilen die bij het vertalen van realia aan de orde kwamen en welke uitdagingen dat voor de studenten heeft opgeleverd.

Trefwoorden: realia; vertaaloplossing; tekstdoel; tekstsoort; doelgroep; transcriptie

TLUMACZENIE REALIÓW Z JEDNEJ KULTURY NA DRUGĄ

Streszczenie

W tym artykule przyjrzymy się różnym aspektom tłumaczenia realiów w kontekście. Skupimy się na tym, jaką wartość prezentują dla czytelnika i co oznaczają dla tłumacza. Jakie czynniki odgrywają ważną rolę w wyborze odpowiedniego rozwiązania tłumaczeniowego w przypadku realiów? Kolejnym istotnym wyborem, którego musimy dokonać, jest to, czy zastosować transkrypcję czy tłumaczenie. W takim przypadku należy przede wszystkim zwrócić uwagę na odbiorcę tekstu, rodzaj tekstu oraz znaczenie (cel tekstu) realiów w danym kontekście. Zaczniemy od ustaleń Vlachova i Florina oraz Grita, wykorzystamy także studium przypadku, w którym zaawansowani studenci niderlandystyki na Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu (Republika Czeska) przetłumaczyli książkę *Het DNA van Nederland* (DNA Niderlandów) autorstwa Jana Renkemy. Na tej podstawie zilustrujemy największe pułapki napotkane podczas tłumaczenia realiów i pokażemy, jakie wyzwania stworzyło to dla studentów.

Słowa kluczowe: realia; tłumaczenie; cel tekstu; odbiorca; transkrypcja

TRANSLATING REALIA BETWEEN CULTURES

Summary

In this contribution, we look at different aspects of translating realia in context. Here, we focus on what realia mean to the reader and what they mean for the translator. What factors play an

important role in the choice of an adequate translation solution in the case of realia? Another essential decision we have to make is whether to use transcription or translation. The main focus is on the target audience, the type of text and the importance (text purpose) of the realia in context. We start with the findings of Vlachov and Florin and Grit. We also employ a case study in which advanced students of Dutch Studies at Palacký University Olomouc (Czech Republic) translated the book *Het DNA van Nederland* (The DNA of the Netherlands) by Jan Renkema. From this, we illustrate the biggest pitfalls encountered when translating realia and what challenges this posed for the students.

Keywords: realia; translation; target of the text; target group; transcription